

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คืองานศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและงานของจรัล มโนเพ็ชร และกิจกรรมรำลึกที่เกิดขึ้นหลังการตายอย่างปัจจุบันทันด่วนของเขาในวันที่ 3 กันยายน 2544 ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษากระบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นล้านนาผ่านปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของไฟล์คของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชรภายใต้บริบทของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ (2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ให้กับชีวิตและงานของจรัลผ่านกิจกรรมรำลึกต่างๆ ที่จัดขึ้นหลังการตายของจรัลและ (3) เพื่อศึกษาปฏิบัติการและความหมายทางสังคมของกิจกรรมรำลึกการจากไปของจรัลในบริบทของการเปลี่ยนแปลงในสังคมล้านนายุคปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่าไฟล์คของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชรมีจุดเด่นอยู่ที่การนำเครื่องดนตรีตะวันตกและท่วงทำนองเพลงตะวันตกนำมาดัดแปลงและแต่งคำร้องด้วยภาษาคำเมือง ความแปลกใหม่ของไฟล์คของคำเมืองที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยจรัล ด้านหนึ่งนำไปสู่การแปลงงานเพลงดังกล่าวให้กลายเป็นสินค้าภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวเชิงใหม่นับจากทศวรรษ 2520 ในอีกด้านหนึ่งไฟล์คของคำเมืองของจรัลได้ย้อนกลับมาสร้าง “ภาพตัวแทนส่วนหนึ่ง” ของสังคมล้านนาออกสู่การรับรู้ของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทย นับแต่นั้นมาจรัล มโนเพ็ชรจึงกลายมาเป็นที่รู้จักในฐานะศิลปินเจ้าของแนวเพลงไฟล์คของคำเมือง

ความตายแบบปัจจุบันทันด่วนของจรัลได้กลายเป็นกระบวนการสำคัญที่เปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมต่างๆ ในสังคมล้านนายุคใหม่ขึ้นมา เรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวิตและงานของจรัลกลายเป็นทั้งสินค้าและตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ล้านนาที่สื่อ องค์กร รวมทั้งกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ เข้ามาช่วงชิงสร้างการนิยามความหมายผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังการเสียชีวิตของจรัล กระบวนการเหล่านี้มีส่วนอย่างสำคัญที่ได้สร้างตัวตนใหม่ให้กับจรัลในฐานะนักเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม อีกทั้งมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ชีวิตและงานของจรัลกลายมาเป็นภาพตัวแทนบางส่วนของอัตลักษณ์ล้านนา การนำเสนอเรื่องราวของจรัลผ่านสื่อแขนงต่างๆ และพิธีกรรมรำลึกที่ถูกจัดขึ้นมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ความทรงจำและเรื่องเล่าเกี่ยวกับจรัล มโนเพ็ชร ยังคงดำรงอยู่โดยการผลิตซ้ำ/สร้างเรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวิตและงานของจรัลผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกกำหนดให้มีขึ้น นอกจากนี้เรื่องราวของจรัลยังไปปรากฏตามสถานที่ต่างๆ ผ่านการใช้เสียงเพลงไฟล์คของคำเมืองของจรัล อาทิเช่น ร้านอาหาร ศูนย์การค้า สถานศึกษา โรงแรม และสถานีวิทย์ท้องถิ่น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลหรือฤดูกาลแห่งการท่องเที่ยวเมืองเชียงใหม่ การใช้เสียง (เพลง) ของจรัลในสถานที่ต่างๆ ดังกล่าวมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ชีวิตและงานของจรัล มโนเพ็ชรได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นล้านนาที่ถูกใช้หรือนำเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาที่จะมาสัมผัส/บริโภควัฒนธรรมท้องถิ่นในล้านนา อย่างไรก็ตาม แม้กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นเพื่อมุ่งเสนอขายสินค้าความเป็นล้านนาจะเป็นไปเพื่อหากำไร ทว่าก็กลายมาเป็นพื้นที่ที่เสียงและเรื่องราวของจรัลได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของภาพตัวแทนของอัตลักษณ์ล้านนาผ่านปฏิบัติของโสัดทัศน์ล้านนาที่งานเพลงของจรัลได้มีส่วนสร้างขึ้น

This thesis is a study of Jaran Manophet's work and life and a commemorative activity organized after his sudden death on 3 September 2001. It is aimed; (1) to explore a cultural movement in Northern Thailand through the *Jaran Manophet's Folksong Kham Mueang* phenomenon within the contexts of development and change in Thai society in the age of globalization.; (2) to examine a process of social positioning of Jaran Manophet's life and works through a commemorative activity that has been organized after his death; and (3) to investigate the practices and social meanings of the commemorative activities of the death of Jaran under a changing context of present Lanna society. The research results are as followed: *Jaran Manophet's Folksong Kham Mueang* is unique as is reflected through a combination of Western songs and instruments with Northern Thai lyrics and language. The exotic of this Folksong Kham Mueang, newly created by Jaran, on the one hand, leads to a commoditization of this musical work within the context of Chiang Mai tourism since the 1980s, on the other hand, this musical work in turn creates and disseminates a partial representation of Lanna society into Thai society. Since then, Jaran Manophet has been recognized as the legend and the creator of this Folksong Kham Mueang.

The sudden death of Jaran has become a significant process which opens up cultural spaces in the new Lanna society. The stories of life and work of Jaran have become a commodity and a symbolic representation of Lanna identity which the press, an organization, and various groups of people compete each other in order to define and redefine its meanings. This contestation is practiced through the activities that organized after the death of Jaran Manophet. The re-presentations of Jaran's stories through the medias and the commemorative rituals that is organized significantly reproduce and maintain a memory and a story of Jaran's works and life. Besides, Jaran's sounds and his stories also disseminate to the different places, particularly in Chiang Mai city, where the songs of his Folksong Kham Mueang are circulated. Examples of those places include restaurants, shopping malls, schools, hotels and local radio stations. Particularly during a tourist season in Chiang Mai the uses of Jaran's Folksongs in such places play a crucial role in a commoditizing process of Jaran's works and life as part of Lanna-ness that is commercialized for tourists who desire to visit and consume local cultures in Lanna. Nevertheless, although this cultural show is organized for a commercial goal, the show is also turned into a space in which the sounds and stories of Jaran is absorbed into a partial representation of Lanna identity. This process is operated through the practices of Lanna Soudscape which Jaran's musical works take part in its formation.